

PALMA FA 100 ANYS

GUIA PER AL PROFESSORAT

PALMA FA 100 ANYS

Col·lecció Palma, Ciutat Educativa. Departament de Dinàmica Educativa, Serveis Educatius, Ajuntament de Palma

Autora: Bienvenida Aguiló Grau

Fotografia: Bienvenida Aguiló Grau, 2004

Direcció de la col·lecció: Departament de Dinàmica Educativa.

Portada i disseny de la col·lecció: Clave.

© Ajuntament de Palma

© Bienvenida Aguiló Grau

• **ESTRUCTURACIÓ DE L'ACTIVITAT**

L'activitat "Palma fa 100 anys" està formulada per a qualsevol cicle formatiu i curs educatiu, per això serà el/la professor/ra o el/la mestre/ra qui s'encarregarà d'adaptar el contingut als alumnes, depenent del medi en el qual l'escolar es mogui.

L'activitat consta d'una visita guiada per una sèrie de llocs populars de Palma, amb un/una monitor/ra guia, que s'inicia davant l'oficina del Banc Atlàntic de la plaça de Cort.

Hora de trobada: 10 hores.

És important que el/la professor/ra sigui conscient que la visita no ha de substituir les explicacions prèvies que s'han de realitzar a classe, ja que es tracta bàsicament d'il·lustrar *in situ* molts de coneixements teòrics, històrics i artístics que formen part de la preparació a l'escola. Si els alumnes arriben mínimament informats, la visita serà per a ells molt més interessant i profitosa. En aquest sentit seria important que el/la professor/ra programàs la visita com una activitat més dins de la programació curricular escolar i que motivàs els alumnes per tal de potenciar-ne l'interès i la participació.

La visita té una durada aproximada de dues hores.

0. INTRODUCCIÓ

Aquest itinerari té com a objectiu mostrar Palma a partir d'una ruta totalment diferent a les que es realitzen fins ara, acostar els nins i joves d'avui a la història popular de Palma.

El nostre patrimoni també és la cultura popular, les tradicions i les històries dels nostres avantpassats. És per això que proposam aquesta ruta, a partir d'una sèrie de llocs emblemàtics de la nostra ciutat, que ens serveixin de punt de referència per poder contar històries i anècdotes que en definitiva, de una manera divertida i lúdica, ens apropin a la Palma dels nostres padrins.

Molts dels nostres costums i tradicions són desconeguts per a molts de joves mallorquins. No podem deixar que es perdin.

1. OBJECTIUS CONCEPTUALS

- Conèixer i estudiar el patrimoni popular i contribuir a la seva conservació.
- Aprendre anècdotes i històries que formen part de la nostra història .
- Entendre i valorar canvis socials: costums, tradicions...

• OBJECTIUS PROCEDIMENTALS I ACTITUDINALS.

- Observació *in situ*, d'alguns elements de la nostra ciutat que formen part de la tradició cultural i popular mallorquina.
- Sensibilitzar a l'alumne vers la importància de conèixer les nostres tradicions i costums, fomentar el seu manteniment i recuperació.
- Concienciar de la importància i valor del nostre patrimoni cultural.
- Valorar la història familiar i la importància que tenen les persones majors , en quant al coneixement i difusió oral de les nostres tradicions.

2. ITINERARI

2.1. EXEMPLE DE COM ERA UNA GELATERIA /XOCOLATERIA: CAN JOAN DE S'AIGO. Carrer de Can Sanç.

2.2. EXEMPLE DE COM ERA UNA ESPARTERIA, QUÈ S'HI VENIA: CA LA SEU. Carrer de la Corderia, 17.

2.3. LES VELLES MANXETES: Plaça d'en Coll.

2.4. HOSTALS I HOTELS: GRAN HOTEL.

2.5. PASSEIG DEL BORN

2.6. EXEMPLE DE COM ERA UNA SUCRERIA: CAN FRASQUET (J. Casasayas). Carrer d'Orfila-costa d'en Brossa.

2.7. EXEMPLE DE COM ERA UNA BOTIGA DE ROBES TRADICIONALS: HEREDEROS DE VICENTE JUAN RIBAS (Can Ribas). Carrer de Sant Nicolau, 10.

2.8. EXEMPLE DE COM ERA UNA BOMBONERIA: BOMBONERIA LA PAJARITA. Carrer de Sant Nicolau, 2.

2.9. EXEMPLE DE COM ERA UNA BOTIGA DE QUEVIURES: COLMADO SANTO DOMINGO. Carrer de Sant Domingo, 1.

2.10. EXEMPLE DE COM ERA UN BARRI POPULAR: BARRI DE SA CALATRAVA

2.11. EL TEATRE: TEATRE MUNICIPAL XESC FORTEZA, al barri de sa Calatrava.

2.12. FESTES DE CARRER

2.1. EXEMPLE DE COM ERA UNA GELATERIA /XOCOLATERIA: CAN JOAN DE S'AIGO. Carrer de Can Sanç.

Xocolateria i gelateria fundada el 1700, la més antiga i emblemàtica de Palma. En un principi s'obrí al carrer d'en Fiol. Un incendi a la dècada dels 80 va destruir el local i es va traslladar a l'actual carrer.

Es dedicaven a la venda i la distribució de gel i aigua fresca, d'on ve el nom del negoci. Poc a poc introduïren els gelats. Els primers que es feren foren els d'ametla. Fins i tot hi anaven malalts amb receptes dels metges a comprar el gelat d'ametla, pels seus efectes terapèutics. El negoci es va especialitzar en xocolata, gelats (sobretot d'ametla) i rebosteria per acompanyar, com les ensaimades i els *quartos*, i era un costum servir als clients un tassonet d'aigua amb la xocolata.

A l'interior de l'establiment es conserva l'antic plafó de rajoles, a mode de rètol, de la coneguda fàbrica mallorquina de ceràmica modernista La Roqueta.

A l'hivern es pujava a la muntanya a premsar la neu, es guardava dins les cases de neu i llavors a l'estiu servia per fer gel, aigua per beure, conservar aliments....

2.2. EXEMPLE DE COM ERA UNA ESPARTERIA, QUÈ S'HI VENIA: CA LA SEU. Carrer de la Corderia, 17.

Aquesta botiga es va fundar el 1510 (diuen que és la més antiga d'Europa) i va estar oberta fins el 2002, sempre dirigida per la família Monserrat. Actualment ha tornat a obrir les portes als clients.

L'edifici data de 1885 i conserva el rètol antic, amb el nom de Ca la Seu, que fa referència al malnom amb què era coneguda ja que la Seu era el client més important que tenien: hi compraven les cordes per a les campanes i feien encatificar d'espart el trespol.

La botiga vivia de tot allò que la gent els demanava, la seva feina anava lligada als oficis antics de Mallorca. Feien i venien els articles que s'empraven per a les tasques de cada dia.

Placa situada a la façana de la botiga de Ca la Seu.

És important fer referència a alguns d'aquests objectes que anaven lligats a oficis tradicionals mallorquins. El seu ús era tan quotidià com el dels que empram avui dia:

-**estores, portelles, bandes i soleres** per als carros dels traginers i carreters.

-**sàrries i sarrions** per als carboners.

-**paneres**, grosses i petites, per als forners.

-**senalles** grosses per a les olives i **esportins** per a les tafones.

-**paners** per collir figues i altra fruita.

-**beaces** per al transport de gènere a l'esquena de les bísties.

-**alforges** per al transport a l'esquena dels homes.

-**cordes, lligabeaces i vencills** perquè els pagesos fermassin garbes a les feines del camp.

-**orons** per posar-hi el gra.

-**cordes llampugueres i nanses** de joncs per als pescadors.

-**senalletes amb tapadora** per als pescadors de canya.

-**estores per a les bastides** dels picapedrers.

-**estores** de llata i d'espart per a les cases.

-**fregalls, emblanquinadors i graneretes; graneres** per a la neteja de les cases.

-**coves i covenets** per a la roba i la costura.

-**cordes** per a les cisternes i els pous.

-**senalles** per anar a comprar.

-**espardenyas**.

ANÈCDOTA

Venien espardenyas a rompre. Josep Monserrat Quetgles feia obrir la botiga als seus fills el dia del Ram. Els pagesos baixaven dels pobles amb les sabates noves i com que estaven avesats anar descalços per ca seva els feien mal i havien de cercar una espardenyeria i comprar-se'n un parell.

2.3. LES VELLES MANXETES. Plaça d'en Coll.

Text de lectura

LES VELLES MANXETES DE LA CIUTAT

L'abastiment d'aigua a Palma quan encara no existien les xarxes i infraestructures actuals, que quasi abracen tota la ciutat, procedia d'aquestes petites fonts o manxetes situades als llocs estratègics de la majoria dels barris, dels pous i de les cisternes que posseïen alguns edificis i també dels abeuradors. Les manxetes, per tant, estaven instal·lades als llocs principals de cada barriada, dins cada sector de la ciutat, essent un element d'una importància vital.

De: Gaspar Sabater Vives.

2.4. HOSTALS I HOTELS: EL GRAN HOTEL.

Ens interessa la història popular entorn al Gran Hotel i conèixer els establiments que existien en aquella època, principis de 1900. El Gran Hotel va ser el primer hotel que hi va haver a Palma i es va inaugurar el 1903. Abans més hi havia fondes i hostals.

Text

Antiga Fonda del Vapor

Durant molts d'anys, part damunt la porta de mig punt de l'entrada, penjada a un ferro clavat a la paret, s'engronsà la clàssica ensenya de la casa. Era una post a la qual hi havia pintat un vapor de rodes, amb una xemeneia molt llarga que llançava una gran fumassa, navegant per una mar tempestuosa. I part damunt aquest vaixell, que aleshores representava el progrés, unes lletres negres deien: "Fonda del Vapor". Aquesta ensenya, la darrera que quedava a Palma de les que es balancejaren pels carrers de la ciutat durant el segle XVIII, va estar part damunt la porta fins fa relativament pocs anys, que caigué de vella i fou duita al porxo de la casa.

Font: Verdaguer, Màrius. *La ciutat esvaïda*.

* La Fonda del Vapor estava situada a la plaça del Rosari, cantonada amb el carrer de Can Verí. Ens serveix d'exemple per contar als alumnes com eren aquests establiments.

Façana principal del Gran Hotel.

Text

El Gran Hotel contaba con 150 camas distribuidas en habitaciones con una cama, con cama de matrimonio y con dos camas. Diez de ellas tenían salón particular, cuarto de baño, WC. y lavabo. Tampoco faltaba la lujosa suite, que además de contar con todas las comodidades anunciadas, tenía comedor particular. Se distingue por su elegancia (se decía en un prospecto) el salón de conversación para las señoras, con su piano, el salón de lectura y de fumar, para los caballeros, el elegante restaurant, el gran salón comedor y un espacioso vestíbulo. Otros diferentes salones servían también para celebraciones y banquetes, aparte del principal.

... El mobiliario era también sumamente cómodo y de acuerdo con el estilo del momento. Todo había sido traído de Barcelona o del extranjero, y si no todo casi todo. No faltaban los "curvados" que fabricaba el acreditado mueblista Thonet Hermanos, de Viena, que tenía almacenes en la ciudad condal, la cubertería austriaca de Arthur Krupp, en alpaca plateada, y de níquel las baterías de cocina de la misma firma, la fumistería de José Freckler, etc.

El Gran Hotel se hacía su propia electricidad (era la gran innovación, en la época todavía del gas o del quinqué), con unos equipos de Ahlemeyer, fluido que almacenaban baterías de acumuladores Tudor.

Había también calefacción a base de un calorífico central a vapor y baja presión. Es de suponer que las calderas fueran, en este caso mallorquinas, seguramente de Can Maneu.

Font: Ripoll, L. *El Gran Hotel*, 1990.

Text

Llegamos ante un edificio nuevo, soberbio; el coche se detiene y bajamos. Entramos en el Hotel. No he visto nada igual en España, a no ser el hotel Cristina, de Algeciras. Es un vasto hotel a la inglesa; con un espacioso vestíbulo, enlosado de mármol, con mesitas y mecedoras, alto de techo, limpio y refulgente(...)

.... pasamos al comedor. Se trata de una sala decorada sencilla y elegantemente; a un lado hay dos cuadros de Mir, grandes fantásticos. Rusiñol ha pintado tres para el otro testero, de sus visiones románticas, sutiles. Este comedor es el de invierno; cuando la afluencia de turistas extranjeros es mayor, en verano, se utiliza otro más pequeño(...)

...La ciudad de Palma es una vetusta ciudad, hay en ella retorcidas callejuelas, llenas de silencio profundo, y caserones venerables, con patios centrales vastos, que huelen a humedad, en que no se oye nada ni se ve a nadie y en el que un farolón viejo de vidrios blancos pende del techo. Recorreremos algunas callejuelas, y entramos en algunos zaguanes; se respira en esta Palma venerable un sosiego, una calma sedante, una paz que en un punto apacigua nuestros enardecidos nervios de cortesanos; un extranjero cansado, fatigado de los tráfalos y andanzas mundanales, ha de encontrar aquí, en estas callejuelas, en este mar azul y quieto, en estos pinares aromosos, unas horas lentas y sosegadas que vuelvan a reconciliarle con la vida.

Font: Azorín. "Verano en Mallorca". *Panorama Balear*, 21, Palma, 1952.

2.5. PASSEIG DEL BORN

Un dels al·licients que tenia la ciutat en diumenge era passejar pel passeig del Born. Amb l'allargament del passeig i les reformes que s'hi feren al s. XIX es va convertir en el lloc predilecte per als palmesans. Tothom hi anava tan mudat com es podia permetre. Eren temps de dur capell: a l'estiu els homes duien la típica "galleta", que era de palleta "italiana".

Text de lectura

S'hi han passejat amunt i avall, una vegada i altra, criats, senyors, mossons, menestrals i els primers turistes... N'han sortit enamorats i promesos, s'hi han ordit romanços d'amor, amistats, hostilitats, s'hi han explicat xafarderies, converses erudites i rumors. S'hi han expressat crits d'alegria i de sentiment. Sense es Born Palma no seria la mateixa ciutat i els mallorquins ho expressen amb una frase popular: "El món voltaràs i al Born tornaràs."

De: Joana Maria Roque.

2.6 EXEMPLE DE COM ERA UNA SUCRERIA: CAN FRASQUET (J. Casasayas). Carrer d'Orfila-costa d'en Brossa.

Els orígens d'aquesta confiteria-bomboneria es remunten al XVII, quan l'italià Emmanuel Prohassi, fill d'un sucrer anomenat Jaume, va tenir una confiteria el 1677 al carrer de la Soledat de Palma. Dels Prohassi passà a mans de la família Frasquet i el 1890 Josep Casasayas Casajoana comprà el negoci.

S'especialitzaren en la venda de sucre i de tot allò que en derivava: confits, caramels...; introduïren la xocolata per vendre en pastilles i bombons. Es varen fer coneguts els seus dolços: *quartos* o *coixins*, que va elaborar per primera vegada Josep Casasayas; ous de Pasqua, idea que importaren de Catalunya; torrons, i, sobretot, els *rosaris de panellets*, que sorgiren a partir d'un encàrrec d'un rosari per al dia de Tots Sants.

Com va sorgir la tradició de fer els "rosaris" per a la festa de Tots Sants:

Conten que quan s'acostava la festa de Tots Sants i dels difunts, un senyor de casa rica va anar a Can Frasquet i va fer un encàrrec molt especial: un rosari com els que duïen per anar a missa, però fet de fruites confitades, panellets, bombons... enfilats a una cordeta i que al final tingués una "patena" de carabassat decorada amb una estampeta de les d'aquell temps, que duïen un sant o un àngel. Evidentment la mida real va ser considerable i segurament devia pesar bastant! Idò bé, el senyor en qüestió devia tenir el caprici de un cop "passat el rosari" (resar) a casa seva fer la festa familiar degustant aquella deliciosa combinació dels millors dolços que s'acostumaven a consumir en aquelles dates. Segurament cridà l'atenció de la selecta clientela de l'establiment i amb el temps, any rere any, els encàrrecs varen augmentar i el propietari va decidir incorporar el "rosari" a la llista d'especialitats de la casa. Es va convertir en tradició i encara ara se'n sol regalar un als nins i nines com a obsequi dels padrins joves.

Mostrador de Can Frasquet.

Detall del rètol de Can Frasquet.

2.7. EXEMPLE DE COM ERA UNA BOTIGA DE ROBES TRADICIONALS: HEREDEROS DE VICENTE JUAN RIBAS

(Can Ribas). Carrer de Sant Nicolau, 10.

Casa fundada a principis del s. XIX per a la venda de teixits. S'especialitzaren en robes mallorquines: robes de llengües, domassos, roba de llista i tota casta de roba de tapisseria.

Text:

El sector industrial al s. XIX-XX

La industria más importante de Mallorca por el número de fábricas y por el de los obreros que ocupan es la de Hilados y Tejidos, donde se hilan y tejen diferentes clases de cáñamo, lino, algodón, lana y seda. Estas fábricas pueden clasificarse en dos categorías: en primer lugar las que ocupan mucho personal y tienen, con frecuencia, sus máquinas de vapor, y otras las de los antiguos tejedores, con poco personal, con telares ("telessos") sencillos y tornos ("torns") para hilar.

...en total se cree que en Mallorca existen unos 3000 tejedores.. Entre las telas fabricadas en Mallorca la más importante y más característica de esta industria, es la "lista mallorquina", que se teje con algodón, lino o la mezcla de ambas fibras; se emplea para camisas de hombre, pantalones, batas, faldas,... Además de la "llista" tiene gran importancia la fabricación de mantas de lana. La mitad de la "llista" producida y casi el 80 por ciento de las mantas de lana se envía a la península, a Cuba y a Puerto Rico.

Font: Arxiduc Lluís Salvador. "De la caza, pesca y navegación".

Mostrador de botiga de robes tradicionals de Mallorca.

Peces de roba de llista i de llengües.

Teler mallorquí on es teixia la roba de llengües.

2.8. EXEMPLE DE COM ERA UNA BOMBONERIA: BOMBONERIA LA PAJARITA. Carrer de Sant Nicolau, 2.

Es va fundar el 1872. Actualment els propietaris són la cinquena generació.

En un principi La Pajarita va estar ubicada al carrer de les Minyones. Va començar com a xocolateria i botiga, on hom es podia seure a prendre xicres de xocolata calenta. S'hi venia un poc de tot: galletes a granel, llegums a granel, xarcuteria de Mallorca, etc. Varen ser els primers a dur com a novetat els plàtans de les Canàries! Tenien un parent que era marí mercant i duia una viola de plàtans i la penjaven dins la botiga. Com a xocolateria elaboraven artesanalment la xocolata, fonent el cacau i deixant llavors les pastilles grosses i gruixades dins uns motles perquè s'assecassin i solidificassin. Conten els majors que tot el carrer feia oloreta de xocolata. Segons l'època de l'any realitzaven encàrrecs per a celebracions. Elaboraven figuretes de xocolata amb motles, que no tothom podia comprar ja que eren èpoques en què aquests luxes tan sols se'ls podien permetre els rics. Poc a poc es varen anar especialitzant i l'establiment va esdevenir bomboneria de luxe, amb un costat dedicat a xarcuteria i gastronomia autòctona i alguns productes d'importació.

L'establiment conserva el mostrador i el mobiliari antic, amb moltes prestatgeries lacades de color cru amb daurats i llums de vidre de Mallorca, a la moda d'aquell temps.

(Informació obtinguda per l'autora parlant amb el personal encarregat de la botiga.)

ANÉCDOTA:

Varen ser els primers a dur com a novetat els plàtans de les Canàries! Tenien un parent que era marí mercant i duia una viola de plàtans i la penjaven dins la botiga. La gent ho trobava molt exòtic.

2.9. EXEMPLE DE COM ERA UNA BOTIGA DE QUEVIURES: COLMADO SANTO DOMINGO. Carrer de Sant Domingo, 1.

Botiga ubicada en un local que pertany a l'edifici de Can Corbella. Actualment té més de 125 anys.

Va començar com a local de venda de capells; llavors fou dipòsit de sabó, oli i els seus derivats, com el sabó d'oli. Se sap que entre els anys 50-70 hi va haver el Colmado Londres, llavors Can Tià.

El Colmado Santo Domingo agafa el nom del desaparegut convent de Sant Domingo de Palma, que existí en aquell indret, dalt del carrer.

S'especialitzaren en els productes de la gastronomia mallorquina: sobrassada de porc negre, mel, espècies, pa de figa, formatge, oli, licors, fruita de la temporada, etc.

Al llarg del temps han sabut conservar la idea de vendre els productes de Mallorca i actualment s'hi pot trobar sobrassada de porc negre, mel de Lluçmajor, pa de figa, confitures artesanes i tots els productes gastronòmics elaborats amb cura i tradició a Mallorca. La botiga manté l'aspecte antic de sempre, amb l'aire dels comerços de finals de segle XIX.

(Informació obtinguda per l'autora parlant amb els propietaris de la botiga.)

2.10. EXEMPLE DE COM ERA UN BARRI POPULAR: BARRI DE SA CALATRAVA.

Barri situat al sud-est de les murades, és el conjunt de carrers on habitaven els assaonadors de pells i els adobadors de pell i couro. Eren coneguts amb el nom de calatravins perquè el barri havia estat dels cavallers de Calatrava.

- Al carrer de la Torre de l'Amor i havia l'adoberia de Can Rubert.
- Sa Calatrava, en ser un barri que arriba just devora la mar, va ser un barri mariner. Molts de pescadors i mariners hi varen viure.

* Es recomana llegir la rondalla "Ses sabates de pell de poi" de mossèn Antoni M. Alcover.

Text

La història explica que Nunó Sanç, després de la Conquesta, féu entrega de les cases d'aquest barri als cavallers religiosos de l'orde de Calatrava, d'on va prendre el nom el barri sencer, format actualment per una extensa xarxa de carrers i carrerons que es perllonguen fins a la mar: carrer de Sant Alonso, carrer de la Pelleteria, carrer des Botons, carrer d'en Calders, carrer de la Torre de l'Amor, carrer del Bastió d'en Berard... Placeta de Santa Fe, carrer de la Porta de Mar, carrer de Can Salom, etc.

Vista de la placeta de Sant Jeroni. Fins no fa gaire temps encara hi havia mariners que hi adobaven les xarxes.

Text

No hi sabeu a sa placeta de Sant Jeroni? Allà... un poquet més avall del Seminari, aquella plaça quasi quadrada, amb una font enmig, davant per davant es portal des col·legi de la Sapiència, a s'enfront des convent de monges, qui un temps sabien fer aquells madritxos qui..., en aquella placeta tan truiosa, tota enrevoltada de botigons de sabaters i escaletes de cosidores, hi havia també sa botiga de mestre Joan, un teixidor amb set o vuit infants, calvo i amb ulleres, qui mai donava repòs a sa llençadora, duguent es compàs amb sos peus, totsolet assegut de cap a cap d'any davant aquell *armatoste* complicadíssim i renouer, tot embenat de troques blaves i blanques eixugades en el portal, i que son amo convertia poc a poc en tela de calçons o en finíssimes tovalloles de fil que avui llevarien sa pell an es més pintat.(...)

.... Allà endins mestre Joan seguia, taràs-tràs, taràs-tràs-tràs, engronsant es telessos, mentres sa mestressa sargia calcetins o rentava troques de cànyom. Aquells telessos bastaven per ells sols a omplir sa monotonia d'aquella placeta en dia fener, per a on en penes passava gent. Es so escardat de ses campanes de Sant Jeroni omplia de dolça presa aquells decapvespres interminables, tranquils, plens de ressol i d'ombres fresques a on no hi havia més senyal de vida que es telers de mestre Joan i es renou estrident de sa manxa, engronsada per qualque al·lot calatraví, descalç, que fogia tot de pressa quan tenia sa gerra plena.

Tota s'al·loteria del barri era a escola o a sa feina. Es col·legi de la Sapiència mostrava una quietud solemniàl, amb aquella taringa de finestres iguals i simètriques, sense que mai s'hi vés moure una persiana. Allà, de front, es portal des convent que mai s'obria; es coloms des teixidor s'esplugaven tots reposats damunt qualque sant de pedra o feien la barca tots peresosos, enlluernats pes sol qui rostia aquelles parets resseques.

Font: Ballester, R. "Es darrer telés", Palma, 1903. A: Balle, B., *Brots i fulles*.

2.11. EL TEATRE: TEATRE MUNICIPAL XESC FORTEZA, al barri de sa Calatrava.

A principis del segle XIX les classes socials més "estufades" no es podien imaginar que el teatre es pogués fer en la nostra llengua, ja que la majoria parlaven en castellà.

Al Teatre Principal es representava el teatre de caire més culte, mentre que el teatre popular es feia al carrer, associacions, cases particulars... El 1930 es va estrenar *Es metge nou* de Miquel Puigcerver, obra costumista que va ser el començament de la supressió dels vells esquemes. El teatre que es feia a Palma generalment es representava a teatrets de societats recreatives: Sa Palla (Assistència Palmesana), La Protectora, Mar i Terra, El Call, sobretot al Cercle d'Obrers Catòlics, on es representaven "quinqués" o sainets, amb decorats de paper i escenaris petits i improvisats.

Per Carnaval es feien màscares, disfresses amb la cara tapada, balls a les societats recreatives com La Protectora, l'Assistència Palmesana, el Círculo Mallorquín, La Veda... i sa Rua, amb la batalla de flors i serpentines, al Born.

2.12. FESTES DE CARRER

Les festes de carrer

Les viles i els barris
volem proclamar
que almanco
serà popular.

Que tornin les festes,
festes de carrer,
on el poble pensa
que pot estar bé.

Festes de la terra
festes de l'estiu,
on el poble sembla
que encara està viu.

Que tornin a la plaça
murta i paperins,
que cerquin fadrines
l'amor dels fadrins.

Que ja estan permesos
els balls d'aferrats,
que no es delicte
l'estar enamorats.

De: Jaume Santandreu.

Aquest poema, si el llegiu detingudament, ens deixa entreveure què significaven les festes de la barriada per a la gent que hi vivia, ja que eren una de les poques diversions que tenien a començament de segle XX.

Era important que fos popular, és a dir, que no haguessin de pagar com es feia a les festes i balls per a rics; que la diversió es fes al carrer, amb molta bulla. S'adornaven els carrers amb paperins, murta i bells cossiols, i en ocasions amb llanternes enceses a la nit.

Fixau-vos en la darrera estrofa, que parla dels balls d'aferrats! En aquelles èpoques la moralitat estava molt controlada. Segons quines actituds estaven mal vistes i no eren permeses.

3. BIBLIOGRAFIA

Alzina, J.; Limongi, A.; Vidal, A. *Mallorca: Història i Cultura*. Palma: Ed. Moll, 1985.

Alzina, J.; Blanes, C.; Fiol, P.; Le-Senne, A.; Limongi, A. *Història de Mallorca*. Palma: Ed. Moll, 1982. (Els Treballs i els Dies; 20-21)

Azorín. *Verano en Mallorca*. Palma: Ripoll, 1952.

Gran Enciclopèdia de Mallorca. Palma: Ed. Promomallorca, 1989.

Habsburgo-Lorena, Ll. S. *La Ciudad de Palma. Las Baleares descritas por la palabra y el grabado*. Edició facsímil núm. 189, Palma: Ajuntament de Palma, 1981.

Habsburgo-Lorena, Ll. S. "De la caza, pesca y navegación". A: *Las Baleares descritas por la palabra y el grabado*. Palma: Imprenta Mn. Alcover, 1954.

Janer Manila, G. *Les festes llunyanes, tradició i llegenda dels mallorquins*. Palma: J. J, de Olañeta, Editor, 1999. (La Foradada)

Janer Manila, G. *La ciutat de Mallorca. Al recer d'una badia mediterrània*. Palma: Ajuntament de Palma, 1982.

Oliver, M. dels Sants. *La ciutat de Mallorca*. Palma: Ed. Moll, 1987.

Pol, A. *Recuerdos de Palma*. Palma: Fco. Pons, 1957.

Pons, A. *Antiguas historias. Palma a finales del s. XVIII*, Palma: Clumba, 1950.

Ramis, A.; Coll, P. *Artesans*. Palma: Caixa de Balears "Sa Nostra", 1988.

Ripoll, L. *Las Islas. Mallorca, Menorca, Ibiza Formentera y Cabrera*. Barcelona: Editorial HMB, S.A., 1978.

Verdaguer, M. *La ciutat esvaïda*, Palma: Circulo Mallorquín, 1953.

